

W 120. ROCZNICĘ URODZIN
STANISŁAW HORNO-POPŁAWSKI (1902-1997)
i HORNIANKI:
JANINA STEFANOWICZ-SCHMIDT,
HANNA BRZUSZKIEWICZ

W 2022 roku przypada 120. rocznica urodzin Stanisława Horno-Popławskiego - wybitnego artysty i pedagoga, którego rzeźby eksponowano w 1962 na Biennale w Wenecji. We współpracy z Panią Jolantą Ronczewską - córką Artysty, z prof. Janiną Stefanowicz-Schmidt i prof. Hanną Brzuszkiewicz oraz P. Moniką Olszewską, Wandą Oleksowicz i Rodzinami Artystów, Państwowa Galeria Sztuki w Sopocie realizuje projekt dofinansowany przez Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku w ramach programu „Rzeźba w przestrzeni publicznej dla Niepodległej – 2022”.

W listopadzie 2022 pejzaż Parku Północnego w Sopocie wzbogacono o trzy rzeźby współczesne – samego mistrza, prof. Stanisława Horno-Popławskiego oraz jego uznanych dyplomantek: prof. Janiny Stefanowicz-Schmidt i prof. Hanny Brzuszkiewicz.

Dofinansowano ze środków programu własnego Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku pn. „Rzeźba w przestrzeni publicznej dla Niepodległej – 2022” pochodzących z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Nazwa zadania: „Stanisław Horno-Popławski (1902-1997) w 120. rocznicę urodzin i Hornianki”.

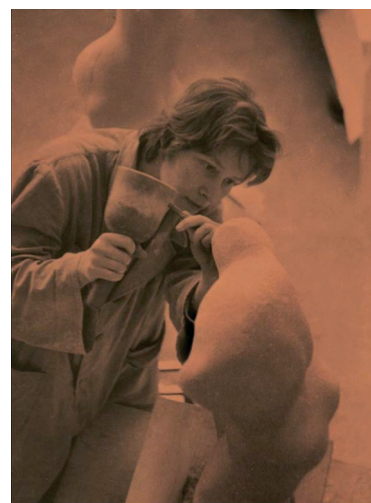
Stanisław Horno-Popławski to osobowość niezwykle zasłużona dla rozwoju środowiska artystycznego Polski, nie tylko na Pomorzu, gdyż od 1931 do 1972 wykładał rzeźbę na wyższych uczelniach Wilna, Torunia, Sopotu i Gdańska¹. Co istotne zorganizował także Pracownię Rzeźby w Oflagu II C Woldenberg na Pomorzu Zachodnim [w Dobiegniewie] - gdzie był internowany w l.1939-1945, a poziom jego nauczania w Oflagu był tak wysoki, iż adepci tej pracowni po II wojnie światowej wspierali prace przy odbudowie Starego Miasta Gdańska, przekuwali w kamieniu rekonstrukcje rzeźb i detali architektonicznych. Horno-Popławski to wybitny artysta uznany w międzynarodowym obiegu sztuki, absolwent ASP w Warszawie (dyplom w pracowni rzeźby prof. Tadeusza Breyera), profesor rzeźby na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie (1931-1939), na Wydziale Sztuk Pięknych UMK w Toruniu (1945-1949), PWSSP w Gdańsku (1949-1972). Jego słynne poetyckie rzeźby w granicie były eksponowane na wielu prestiżowych wystawach, m.in. w 1962 na Biennale Sztuki w Wenecji (gdzie poznał Alberta Giacomettiego), w 1969 na Festiwalu Sztuki we Florencji (złoty medal). Formy przestrzenne jego autorstwa eksponowane są na stałe w parkach i przestrzeniach otwartych wielu miast (m.in. na Litwie i w Gruzji) znajdują się w ważnych zbiorach instytucjonalnych np. Państwowej Galerii Sztuki w Sopocie, Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku, Muzeów Narodowych: w Warszawie, Poznaniu, Krakowie, Szczecinie, Gdańsku, Tbilisi, Muzeum Sztuki w Łodzi, i inn. Określono go poetą rzeźby współczesnej, który „kamienie nauczył śpiewać”, i którego sztuka pozwala rozwijać się „gwiazdom pokoju, miłości i poezji” [H. Arp]. Wykształcił wiele uznanych Artystek i Artystów, wśród nich m.in.: Janinę Stefanowicz-Schmidt, Hannę Brzuszkiewicz, Irenę Zabrocką,

Prof. Stanisław Horno-Popławski, 1978,
fot. arch. Jolanty Ronczewskiej

Prof. Hanna Brzuszkiewicz, lata 60. XX w.,
fot. W. Szulc

Prof. Janina Stefanowicz-Schmidt, 1964,
fot. arch. artystki

Ewę Beyer-Formelę, Marię Bor-Mysłiborską, a także prof. Stanisława Radwańskiego, prof. Stanisława Gieradę, prof. Alberta Zalewskiego, Markusa Mollera, Romualda Frejera (twórce Teatryku Rąk „Co To”).

Wystawa „Stanisław Horno-Popławski (1902-1997). Droga sztuki - sztuka drogi”,
Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku, 2003, fot. Jagoda Semków

Na okładce (od góry, od lewej) zdjęcia rzeźb umieszczonych w Parku Północnym w pobliżu Alei im. Stanisława Horno-Popławskiego w Sopocie: prof. Janina Stefanowicz-Schmidt, *Biała*, 1964;
prof. Hanna Brzuszkiewicz, *Kot*, 1965; prof. Stanisław Horno-Popławski, *Dziewczynka z piaskiem*, odlew autorski, 1957
fot. Dorota Grubba

W dniu 08.11.2022 o godzinie 12:00

w sopockim Parku Północnym w pobliżu Alei im. Stanisława Horno-Popławskiego w obecności:

Prezydenta Miasta Sopotu - **Jacka Karnowskiego**

i Dyrektorki Państwowej Galerii Sztuki w Sopocie - **Eulalii Domanowskiej**

uroczyste odsłonięcie rzeźb w ramach projektu pn.

STANISŁAW HORNO-POPŁAWSKI (1902-1997)

W 120. ROCZNICĘ URODZIN

i HORNIANKI: PROF. JANINA STEFANOWICZ-SCHMIDT,

PROF. HANNA BRZUSZKIEWICZ

dofinansowanego ze środków programu własnego Centrum Rzeźby Polskiej

w Orońsku pn. „Rzeźba w przestrzeni publicznej dla Niepodległej – 2022”

pochodzących z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

PAŃSTWOWA GALERIA SZTUKI
PL-81-720 SOPOT, PLAC ZDRÓJOWY 2, tel.: (+48 58) 551 06 21, fax: 551 32 62, NIP 585-122-00-52, REGON 000277167

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

program własny
RZEŻBA W PRZESTRZENI
PUBLICZNEJ
DLA NIEPODLEGŁEJ 2022

CENTRUM
RZEŻBY
POLSKIEJ

PATRONAT MEDIALNY

W 120. ROCZNICĘ URODZIN ARTYSTY
STANISŁAW HORNO-POPŁAWSKI (1902-1997)
i HORNIANKI
JANINA STEFANOWICZ-SCHMIDT
HANNA BRZUSZKIEWICZ

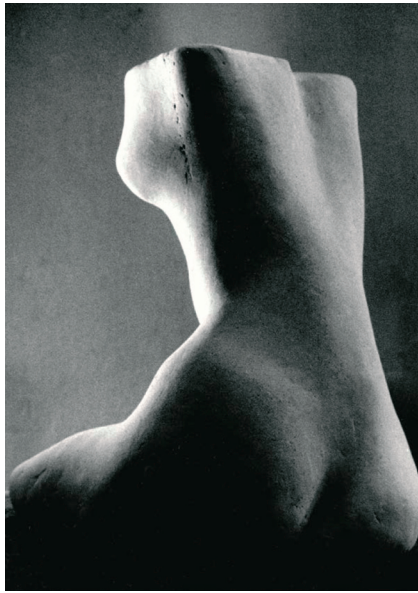
przypisy

¹ Dorota Grubba, *Stanisław Horno-Popławski (1902-1997). Droga sztuki - sztuka drogi: album - monografia - wystawa w 100 rocznicę urodzin artysty*, red. naukowa. prof. Jerzy Malinowski, Państwowa Galeria Sztuki (dyrektor Zbigniew Buski i wicedyrektor Czesław Podrucka), Sopot 2002. Roman Konik, *Myslenie kamieniem: Stanisław Horno-Popławski*, BCS Bydgoszcz, Wrocław 2016.

Prof. Janina Stefanowicz-Schmidt

Ogromną siłę wyrazu znajdujemy we wszystkich pracach Janiny Stefanowicz-Schmidt, i w tych do przestrzeni publicznej, i w tych najbardziej osobistych, medytacyjnych: reliefach, rysunkach, zapiskach, notatkach, niewielkich obiektach, szkicownikach z podróży do Ziemi Świętej². Istotnym źródłem kolejnych cykli wydaje się ocieplana przez artystkę ikona. Jej sztuka staje się ekwiwalentem poezji, o zmiennych nastrojach – kontemplacji, dramatu czy sensualności. W nowatorski sposób przywołuje ikonografie przemijania twórczo czerpiąc z renesansu północnego. Także relief sciacatto [rozgrywany w minimalnie różnicowanych płaszczyznach], rozwijany zawłaszcza we włoskiej sztuce nowożytnej, w autorskich rozwiązaniach Janiny Stefanowicz-Schmidt znajduje nową, przepelnioną współczesnością energię.

W Parku Oliwskim w latach 70. wyeksponowano jej fascynującą formalnie figurę pt. *Niobe* (1 poł. lat 70.). To skulona, zawołowana kobieta sylwetka metaforyzująca irracjonalne aspekty życia istot ziemskich, doświadczonych nieoczekiwanym żywiołem przypadku, krzywdy, rozdzielenia, niesprawiedliwego, szaleńczego gniewu i bezpowrotną utartą ukochanych. Sensy smukłej, jakby spazmami targanej horyzontalnie usytuowanej rzeźby Janiny Stefanowicz-Schmidt, nawet nocą – już z oddali rysują się spacerującym po Parku Oliwskim odbiorcom. Wywiedziony z mitów greckich dramat Niobe Rzeźbiarka wprowadziła w obszar uniwersalnych doświadczeń. To piękne w dynamice i autentyczności, dojmujące w skali wyobrażenie jakby pulsującej wewnętrznie rozpacz kobiety, mogłoby stać się pomnikiem antymilitarnym, zrozumiałym i bliskim mieszkańcom może każdego miejsca globu, szczególnie w powojennej Polsce. Odczuwalna w tej formie (z 1971) nadludzka kondensacja psychicznego bólu i samotności przypomina o innych wielkich tematach kultury i wyzwaniach dla artystów: jak Dies Irae, Stabat Mater czy Ecce Homo, Maria Magdalena, wreszcie też Lamentacje. Wiele z nich podejmuje artystka na co dzień, zasłuchana w wewnętrznej intuicji. Są wśród nich delikatne jak szept prace. To zarówno najnowsze, wielkoformatowe rysunki, niejednokrotnie rysowane światłem na ciemnym (czarnym) podłożu, a także pastele, ascetyczne i symboliczne prace z wybranym motywem dołączonym, wśród nich fragment Rysunku Mamy czy ażurowy liść

Prof. Janina Stefanowicz-Schmidt, *Biała*, 1964, fot. arch. artystki

przywieszony przez córkę Magdalenę. Janina Stefanowicz-Schmidt jest uznaną artystką oraz wykładowczynią Rzeźby Gdańskiej PWSSP i dzisiejszej ASP w Gdańsku, autorką realizacji w otwartych przestrzeniach, także we wnętrzach sakralnych. Współpracowała m.in. z inż. arch. Zygmuntem Schmidtem – jej mężem i w ostatnich latach z córką prof. rzeźby: Magdaleną Schmidt-Górą]. Jest założycielką Pracowni Medalierstwa i Małych Form Rzeźbiarskich [od 1976]. Jej twórczość jest prezentowana na wystawach indywidualnych i zbiorowych, problemowych, zarówno w kraju jaki i za granicą. W latach 1954 do 1964 zaangażowała się w odbudowę Starego Miasta Gdańsku, od 1971 jest Członkinią Komisji ds Medalierstwa i członkinią AIAP [Association Int. des Arts Plastiques]. Współorganizowała ogólnopolskie plenery, m.in. jest autorka projektu zagospodarowania terenu i usytuowania pomnika Elizy Orzeszkowej w Sopocie, członkinią Jury w konkursach rzeźbiarskich Wykształciła kilka pokoleń uznanych artystów i wykładowców, m.in. prof. Ludmiłę Ostrogórską - wieloletnią rektorkę ASP w Gdańsku, prof. Jana Szczypkę, prof. Sylwii Jakubowską-Szycik - aktualną prorektorkę ASP w Gdańsku, Dobrochnę Surajewską uznaną medalierką, Andrzeja Karolewicza rzeźbiarza i scenografa.

² *Meta-morfozy: Janina Stefanowicz-Schmidt: twórczość i dydaktyka*, red. nauk. Magdalena Schmidt-Góra; autorzy zdjęć Roman Goetel i inn., Wydział Rzeźby i Intermediów Akademii Sztuk Pięknych, Gdańsk 2019.

Prof. Janina Stefanowicz-Schmidt, *Metamorfoza III-VI* z cyklu plaket, 1976, fot. arch. artystki

Prof. Hanna Brzuszkiewicz

Dla Hanny Brzuszkiewicz, proces kształtowania i samorozwój jest koniecznością życiową, wypełnia jej codzienność. Percepcja jej form przestrzennych daje iluzję ruchu, rozdręgania, performatyki. Dominują materiały metamorficzne, poddane próbie ognia, czyli kamionka, ceramika z zachwycającymi szklivami eksperymentalnymi, mosiądz krzemowy, metal spawany, grona szklane i inne. Tworzywo ukształtowane przez Hannę Brzuszkiewicz zachowuje energię lekkości, zjawiania się w przestrzeni, antygravitacji, rozblikowania, jakby było dokumentem jej natchnienia³. Artystka od 1958 do 2002 była wykładowczynią Wydziału Sztuk Pięknych

Wystawa prof. Hanny Brzuszkiewicz, Muzeum Okręgowe w Toruniu, 1977, fot. Tytus Burezyk

Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, doprowadzając już pod koniec lat 50. do powstania Pracowni Ceramiki na tej uczelni. Wykształciła licznych świetnych twórców i pedagogów by przywołać choć: prof. Jarosława Perszko, Marka Zacharskiego, Jacka Kutybę czy prof. Iwonę Langowską [opieka nad przewodem awansu zawodowego]. W 1955 roku prof. Tadeusz Godziszewski w którego pracowni Hanna Brzuszkiewicz obroniła w dyplom, napisał do prof. Stanisława Horno-Popławskiego, ówczesnego wykładowcy PWSSP w Gdańsku iż rekomenduje ją do dalszych studiów podyplomowych, gdyż „Rzeźba współczesna jest dla niej życiem”⁴. Dwuletni pobyt w artystycznej uczelni Trójmiasta wzmocnił u Hanny Brzuszkiewicz brawurową odwagę w chodzeniu po strunach własnych intuicji i odważnego czerpania energii zarówno z prażywiółów, archetypów i symboli, ale także - obok historii sztuki – z rozległego horyzontu humanistyki, oraz ewolucji naukowych, z wychylonych w przyszłość nurtów cywilizacji. Rzeźby zarówno kameralne jak i monumentalne od roku dyplomowego (1955), artystka prezentowała na wystawach indywidualnych, i z dyscypliną wysyłała na problemowe ekspozycje w Polsce i za granicą. Nieco analogicznie do wyczynów sportowca, konfrontowała je, stając w szranki z plejadą innych twórców, była doceniana, nagradzana. W 1973 artystka wygrała konkurs ministerialny, otrzymała Stypendium Kulturalne Rządu Włoskiego. Będąc w Italii nawiązała inspirujące kontakty, także z rzeźbiarzami profesorami Akademii Sztuk Pięknych

³ Anna Kroplewska-Gajewska, „Autoprezentacja” Hanny Brzuszkiewicz. „Przegląd Artystyczno Literacki”, 1999 nr 6.; Zofia Tomczyk Watrak, w: *Hanna Brzuszkiewicz. Heliocentryzm*, [kat. wystawy], Muzeum Okręgowe w Toruniu, Toruń 1995.

⁴ *Listy Tadeusza Godziszewskiego do Stanisława Horno-Popławskiego*, lata 50. XX wieku - 1976, archiwum Jolanty Ronczewskiej.

w Rzymie i Florencji, m.in. Ugo Lucernim czy braćmi Cipolla, poznała słynne kolekcje muzealne. Odwiedziła wiele prastarych regionów kulturowych Półwyspu Apenińskiego, zachwycona Muzeum Sztuki Etruskiej w Rzymie, Sieną, licznymi pięknymi miasteczkami w górach. Hanna Brzuszkiewicz jest uznaną artystką i wykładowczynią rzeźby na Wydziale Sztuk Pięknych UMK w Toruniu [w l.1958-2002], profesor Pracowni dyplomującej i założycielka Pracowni Ceramicznej (od końca lat 50.), a także współtwórczynią pracowni rzeźby w metalu. Jej twórczość jest ujmowana w międzynarodowych wydawnictwach, m.in. Encyklopedii osobowości rzeźby i ceramiki współczesnej [np. Il maestri

Prof. Stanisław Horno-Popławski

Fenomen twórczości Stanisława Horno-Popławskiego przewiązany jest z iskrami życiodajnymi i afirmatywnymi, zarazem z surowością, prawdą, symbolem, formami archetypalnymi. Całe życie artysta starał się w poetyckich rzeźbach opowiadać o tym co niewidoczne, zapoznane, podejmując herstoryczne narracje, kobiecą perspektywę. Nie pomijając wątków patriotycznych, czy narodowowyzwoleńczych, ciągle skłaniał się ku sublimacji świata, nieskrępowanemu przenikaniu ludzi i ich różnorodnych kultur, kochał zwierzęta, swoją sztuką inspirując do wspólnotowości. Od wczesnych lat intuicyjnie fascynował się malarstwem, a jako student warszawskiej wyższej uczelni artystycznej, za namową prof. Tadeusza Breyera, związał się z sztuką przestrzeni, otrzymując dyplom na kierunku rzeźba. Szybko najbliższym materiałem do ożywiania, interpretowania były dla niego kamienne skały, glazy polodowcowe, granity, z których uwalniał malarskie wartości obserwując uważnie naturalne stratyografie, szanując (jak paleolityczni malarze jaskiń w Altamirze, Lascaux czy Pech-Merle), znalezione – zastane kompozycje, współpracując z nimi. Stanisław Horno-Popławski był zafascynowany także twórczością Formistów, wskazywał na ich osiągnięcia modelując w glinie mądre w syntezach i semantykach formy. Odlewał je następnie w gipsie [na który nakładał monochromię] czy w sztucznym kamieniu, realizując m.in. modele oryginalnych formalnie i semantycznie pomników. Współpracując z ukochaną żoną – Ingą Stanisławą Popławską (również świetną rysowniczką i rzeźbiarką), tworzył lapidarne, niekiedy barwne rysunki, dzięki niej zetknął się także z „gruzińską czekanką” – reliefem w miedzianej blasze. Sergo Kuruliszwili gruzińsko-polski wybitny fotografik w 1987 r. zawitał do atelier Stanisława Horno-Popławskiego w Sopocie, chwytając gest pochylania się mistrza nad jego wyobrażeniem głowy kobiecej z cyklu *Sen kamienia*. Ta piękna, w jasnej zielonkawo-turkusowej skale wykuta

Prof. Stanisław Horno-Popławski *Dziewczynka z pieskiem*, odlew autorski, 1957 fot. arch. Jolanty Ronczewskiej

rzeźba jest czystą medytacją i emanacją energii pokoju, łagodności, może też przebaczenia. W głębi atelier widzimy figurę Imama Szamila (XIX wiecznego przywódcy wojsk walczących o wolność Dagestanu) oraz Krucyfiks, ale rzeźbiarz wykonuje gest bliskości wobec symbolu kobiecości i pokoju. Inny poruszający i jakby Rembrandtowski portret artysty wykonał wiosną 1997 r. Ryszard Ronczewski (1930-2020), wybitny aktor zarazem mąż Jolanty Ronczewskiej – córki Stanisława Horno-Popławskiego, muzykolożki, z którą wspólnie występował w gdańskim Teatrze Bim Bom czy w „Cyрку Rodziny Afanasjew”. W fotograficznym portrecie Ryszard Ronczewski uchwycił charyzmatyczną osobowość „Horno” - jego delikatne przenikliwe spojrzenie, wewnętrzną energię. Poprzez zarost artysta wyglądał nieco jak Rabindranath Tagore (1861-1941) – wybitny poeta hinduski, laureat nagrody Nobla w dziedzinie literatury, pod którego wpływem od wczesnej młodości „Horno” pozostawał. Na wspólnym grobie Stanisława Horno-Popławskiego i Ingi Stanisławy Popławskiej znalazła się parafraza fragmentu poematu „Ogrodnik” Tagorego „Słowa są kamieniami, a dusza naszą ogrodem. Jakiż ogród ułożysz z kamieni?”. Horno podkreślał iż całe życie pracował nad tym by witalny ogród ułożyć z skalistych morfemów, ujawniając ich witalne piękno i efemeryczny wręcz, migotliwy status. Taoistyczna otwartość obecna jest u Stanisława Horno-Popławskiego szczególnie w metaforach kobiecości, które tworzył od lat 20. XX w. Dorota Grubba-Thiede kuratorka projektu i autorka tekstu (Zakład Historii i Teorii Sztuki ASP w Gdańsku/ Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata).

Koordynacja: Maja Murawska (PGS). Współpraca: Andrzej Karolewicz, Miłosz Thiede oraz zespół Państwowej Galerii Sztuki w Sopocie: Wojciech Lesiewicki, Adam Neumann, Henryk Pionk, Piotr Więckowski.

Prof. Stanisław Horno-Popławski *Młodość*, 1965, MNW, fot. arch. Jolanty Ronczewskiej